

N:o 8.

Af herr Bergström, om anslag till e. o. professorsbeställning i slaviska språk vid universitetet i Upsala.

För sex år sedan beviljade Riksdagen — på framställning af Kongl. Maj:t, som i sin ordning stödde sig på en begäran af de akademiska myndigheterna i Upsala — ett årligt anslag af 2,500 kronor att på ordinarie stat utgå som arfvode åt en lärare vid Upsala universitet, som kunde finnas villig och lämplig att derstädes meddela undervisning i slaviska språk. I följd deraf har också från och med våren 1885 vid nämnda universitet offentlig undervisning i ämnet meddelats. Såväl fakultetens utlåtande i saken som uttalanden af andra vittnesgilla personer ge vid handen, att undervisningen i slaviska språk hittills blifvit skött på ett sätt, som fullkomligt motsvarar afsigten med anslaget beviljande, och att studenterna med flit och intresse begagnat sig af den erbjudna undervisningen.

Då nyssnämnda anslag å 2,500 kronor af 1884 års Riksdag beviljades, hade emellertid *alla* vederbörande, icke blott universitetets filosofiska fakultet och det akademiska konsistoriet, utan jemväl regeringen, statsutskottet och kamrarne tydligen den bestämda uppfattning, att anordningen med stipendiatplats endast skulle vara provisorisk och att, så fort sig göra låte, en professorsplats i slaviska språk borde upprättas. Fakultet och konsistorium vid universitetet hade hemställt om ett anslag af 4,000 kronor, att efter fem år höjas till 4,500, till inrättande af en e. o. professur i ämnet, och blott som nödfallsutväg, för den händelse Kongl. Maj:t skulle finna sig förhindrad att till närmaste riksdag göra framställning om medel till professur, begärt, att behofvet af undervisning i ämnet måtte, intill dess en professur kunde erhållas, tillgodoses genom ett mindre anslag å 2,500 kronor. Regeringen valde den senare utvägen, uttryckligen blott af det skäl att, såsom i statsrådet anfördes, *då* »hos oss näppeligen fans någon som genom offentliggjorda

skrifter betygat sig såsom kompetent till professorsbefattning i detta ämne.» Statsutskottet vid 1884 års riksdag förordade — med åberopande af den i statsrådet gifna motiveringen och betonande »ej mindre vigten af de slaviska språkstudierna än äfven behovet, att de ständigt växande såväl vetenskapliga som praktiska intressen, hvilka af dessa studier bero, vunne en fast föreningspunkt» — regeringens förslag, hvarefter anslaget i båda kamrarna utan votering beviljades, i ena kammaren till och med utan diskussion.

Då anslaget 1884 beviljades på *ordinarie* stat, var det naturligtvis Riksdagens mening, att den ifrågavarande undervisningen skulle blifva permanent och ej blott fortgå ett eller annat år. Det var utan tvifvel försigtigt och klokt att till en början lemna blott ett mindre belopp för att se, om lämplig person funnes att tillgå, och se huru saken skulle komma att i verkligheten gestalta sig. I förra fallet torde nu, såsom af universitetsmyndigheternas yttrande framgår, full visshet vara vunnen. I senare afseendet föreligger en femårig erfarenhet, och denna manar att fullborda hvad som 1884 börjades, efter den plan som redan då förelåg. Det är nemligen tydligt, att om vi af hvarjehanda tungt vägande skäl, vetenskapliga, ekonomiska och politiska, önska, att undervisningen skall blifva permanent och drifvas så, att det åsyftade gagnet dermed vinnes, så måste ju förr ju hellre en fast lärareplats inrättas med sådan lön, att en person deraf kan hafva sin anständiga bergning. I annat fall blir, som humanistiska sektionen i sin senaste skrivelse till akademiska konsistoriet påpekar, följderna, att lärare i ämnet ofta måtte ombytas, eller att denna undervisning skötes som bisak af en person med hufvudsakligen annan sysselsättning; möjligen äfven den, att tidtals undervisningen af brist på lärare måste ligga nere. Ingen person med någon tanke på sin framtid lär nemligen egna sig åt ett studium, som ej kan föda sin man. För att lemna akademisk undervisning i ämnet, d. v. s. icke blott meddela språkets elementer, utan också utbilda lärare i ämnet, kräfvades utan tvifvel djupare studier än en blott praktisk, om också för sitt syfte tillräcklig, insigt i ett eller annat af de slaviska språken. Akademisk undervisning förutsätter studier, som taga sin man helt och hållet i anspråk. Ryskan anses icke för ett lätt språk; men förutom kännedom om ryska fordras teoretisk och praktisk kunskap i åtminstone ett par af de öfriga slaviska språken samt studier i de slaviska språkens historia och litteratur.

Efter hvad som i ämnet förekommit dels under dess behandling hos vederbörande myndigheter: Upsala universitets filosofiska fakultet och större konsistorium, kanslersemetet och statsrådet, dels i statsutskott och kamrar vid 1883 och 1884 års riksdagar, i hvilka samtliga instanser frågan blifvit på det mest gynsamma sätt mottagen, borde det egentligen vara öfverflödigt

att här yttra någonting om vigten af att de slaviska studierna i vårt land må vinna fäste. Jag skall därför inskränka mig till en rekapitulation af de skäl, som vid ärendets tidigare behandling blifvit anförda och som för-
anledt Riksdagens tidigare beslut.

Det måste i alla hänseenden anses som högst egendomligt och olämpligt, att vi i Sverige, på grund af bristande språkkunskap, intill de sista åren nödgats taga vår kännedom om Ryssland, en af Europas stormagter, dess folkrikaste stat, som dertill är vår *närmaste granne*, ur källor på andra hand, se allt så att säga genom främmande glasögon; och lika märkligt är, att vid våra högsta läroverk undervisats i t. ex. arabiska, spanska och portugisiska, men icke i ryska eller polska, att fullt aflönade lärareplatser för de slaviska språken finnas vid högskolorna i Köpenhamn och Paris — för att icke tala om tyska och österrikiska universitet — men icke i Sverige. Vetenskapligt taget äro de slaviska språken för studiet af den indoeuropeiska språkfamiljen, till hvilken äfven vårt språk hör, alltså äfven för ett allsidigt och grundligt studium af vårt eget språk, liksom för vår civilisations äldsta historia, ej mindre oundärliga än t. ex. latin eller sanskrit. Flera af de slaviska språken — utom ryska äfven t. ex. polska och böhmiska — ega från vår tid i flera fack en vetenskaplig litteratur, från hvilken våra forskare i allmänhet äro utestängda — något som de ofta bittert beklaga — och för hvilken de äro hänvisade till öfversättningar eller utdrag på andra språk. Hvar och en vet, huru nära vår historia, både den yttre och inre, under århundraden varit förknippad med Rysslands och Polens: det ligger i öppen dag, att en historiker, som icke kan begagna de polska och ryska arkivens urkunder på slaviskt språk, icke läsa historiska arbeten på ryska eller polska, icke *kan* få en fullständig öfversigt af händelserna och deras sammanhang. Den ryska vitterheten har i vårt århundrade gjort en sådan insats i den allmänna kulturutvecklingen, att den icke kan förbises. Saken är icke mindre viktig i *praktiskt* afseende. Ryssland borde i följd af sitt geografiska läge och den billiga sjökommunikationen kunna blifva en af vår industris förnämsta marknadsplatser. Men verkligt lifliga och omfattande kommersiella förbindelser äro ej möjliga utan att kraftiga åtgärder vidtagas för befordrande af ryska språkets studium inom vårt fosterland. Sist och dock kanske starkast framträder den *politiskt-militära* betydelsen af att Sverige känner sin största och farligaste granne och kan följa och bedöma, hvad som i detta mäktiga rikets inre föregår. Detta behöfver ej utvecklas, det ligger i öppen dag för hvarje tänkande svensk man.

Mot det förslag, jag nu förelägger Riksdagen, kan *icke* den invändning göras, att utredning saknas. Det är nemligen så långt ifrån att utredning skulle saknas i fråga om lämpligheten och nödvändigheten af en aka-

demisk lärareplats i slaviska språk, att fastmer ärendet redan två gånger passerat alla instanserna från och med filosofiska fakulteten till och med kanslersembetet, och att i alla instanser enhälligt förordats inrättandet af en e. o. professur i slaviska språk vid Upsala universitet, d. v. s. just hvad jag nu vill föreslå. Dessutom föreligger regeringens yttrande i ämnet till 1884 års Riksdag, deri det bland annat heter, att »det icke blott i vetenskapligt och ekonomiskt, utan äfven i politiskt hänseende måste anses viktigt, att tillgång till pålitlig undervisning i slaviska språk i vårt land finnes», och af ordalagen framgår tydligt, att äfven enligt statsrådets mening åtgärdens slutliga mål måste vara inrättande af en *professur* i ämnet. Slutligen har frågan om akademisk undervisning i slaviska språk två gånger behandlats af Riksdagen, under uttrycklig eller tyst förutsättning af att en fast lärareplats i ämnet borde, så fort ske kunde, inrättas. Under öfverläggningarna vid 1883 års riksdag yrkade ock f. d. statsrådet Carlson afslag på frågan om docentstipendium i slaviska språk särskildt därför att han ansåg, att det erkända krafvet på undervisning i ämnet endast genom inrättande af professur kunde tillgodoses. Om *någon* fråga får anses vara utredd, bör det alltså vara den, för hvilken jag härmed påkallar Riksdagens uppmärksamhet.

Då nu det akademiska konsistoriet i Upsala för andra gången hos regeringen anhållit om nådig proposition rörande medel för en e. o. professur i slaviska språk, med förklaring, att om en sådan plats nu inrättas »väl dokumenterad och lämplig sökande icke skall saknas», antager jag, att det endast varit hänsyn till de många undervisningsbehovens stora kraf på statskassan, som föranledt regeringen — hos hvilken man säkerligen kan nu ej mindre än hittills förutsätta både erkännande af frågans betydelse och intresse för densamma — att icke för denna Riksdag framlägga förslag i ärendet. Och jag känner mig derigenom ytterligare förvissad, att regeringen ej skall annat än med tillfredsställelse se, derest Riksdagen skulle för denna fråga visa samma välvilja som vid tidigare tillfällen och bevilja för ändamålet erforderliga 1,500 kronor. Så liten är nemligen den summa, som behöfves, och om dessa medel beviljas af denna eller först af nästa Riksdag, det är för vår budget temligen ligkiltigt, medan deremot viktiga så väl sakliga som personliga skäl tala för att anslaget bör beviljas redan nu.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra och förbehållande mig att få till statsutskottet lemna de ytterligare upplysningar i saken, som kunna anses nödiga, hemställer jag,

att Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 1,500 kronor
ärligen, för att af dessa jemte de 2,500, som nu utgå

såsom arfvode för undervisning i slaviska språk, bilda lön för en extra ordinarie professor i detta ämne vid Upsala universitet, med rättighet för den blifvande innehafvaren af professuren att efter fem års tjenstgöring få sin lön förhöjd till 4,500 kronor.

Stockholm den 22 januari 1890.

Axel Bergström.

N:o 9.

*Af herr **Treffenberg**, om bildande af en fond till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring, inrättande af sjukkassor och åstadkommande af ålderdomsförsäkring.*

Uti infordradt och den 28 september sistlidet år afgifvet underdånigt utlåtande öfver arbetareförsäkringskomiténs betänkande med förslag till lag om ålderdomsförsäkring ansåg sig Konungens befallningshafvande i Kopparbergs län visserligen böra på anförda skäl afstyrka, att samma förslag lades till grund för en nådig proposition i ämnet till Riksdagen, och detta desto hellre, som sjelfva hufvudfrågan, eller statens pligt och förmåga att ordna arbetareförsäkringen, ännu vore så ny och derjemte förgrenade sig i så många detaljfrågor, hvilka jemväl vore nya och med hänsyn till deras betydelse för de nya institutionernas ändamålsenliga anordnande, hvar för sig kunde anses innefatta hufvudfrågor — att, enligt Konungens befallningshafvandes öfvertygelse, för närvarande öfver hufvud taget *hvarje*, äfven det i alla hänseenden